

فیلم‌های ایرانی در قاب جشنواره جهانی فجر

کریمی |چهل و سومین جشنواره جهانی فیلم فجر که از روز گذشته آغاز شده، میزبان ۱۰ فیلم ایرانی است؛ آثاری همچون «او نمی‌خواید»، «زمانی در ادبیت»، «پل»، «مرد آرام»، «ماهی در قلاب»، «پس از عاشقی»، «مرد خاموش»، «دوروی پاییز»، «فرشته‌ها نمی‌میرند» و «چانگ آن، شی آن» آثاری از سینمای ایران یا محصول مشترک با ایران هستند که در این دوره از جشنواره با آثار دیگر کشورها به رقابت می‌پردازند. از این تعداد فیلم، سه فیلم در بخش مسابقه بین‌الملل، سه فیلم در بخش جلوه‌گاه شرق، دو فیلم در بخش چشم‌انداز، یک فیلم در بخش زیتون شکسته و یک اثر نیز در بخش جشنواره جشنواره‌ها حضور دارد. اما در ادامه نگاهی خواهیم داشت به آثاری که در این دوره از جشنواره جهانی فجر، سینمای ایران را نمایندگی می‌کنند.

■ «زمانی در ادبیت»

«زمانی در ادبیت» به کارگردانی مهدی نوروزیان و تهیه‌کنندگی نیکي کریمی، محصول ۲۰۲۴ است. فیلم‌نامه این اثر درام توسط علی اصغری، سپیده‌قربانی و مهرواره نوری به رشته تحریر درآمده است. «زمانی در ادبیت» روایت زندگی زنی است که در جست‌وجوی همسر گمشده‌اش است و هم‌زمان باید با رولوپ پیچیده خانوادگی روبه‌رو شود. در این فیلم لیلا حاتمی، بابک حمیدیان، نوید پورفرج، عباس غزالی و زنده‌یاد بیتا فرهی بازی کرده‌اند. زمان‌ی در ادبیت در بخش مسابقه بین‌الملل حضور دارد.

■ «پل»

«پل» به کارگردانی محمد عسگری فیلم‌نامه‌اش مشترکاً توسط محمد عسگری و پدرام کریمی نوشته شده است. داستان فیلم روایتی از میانه جنگ ایران و عراق است؛ نوجوانی به نام موسی در جست‌وجوی برادر گمشده‌اش، نوزادی از دشمن را در دل میدان جنگ پیدا می‌کند. او میان انسانیت و انتقام گرفتار می‌شود و مسئولیت حفاظت از کودک و یافتن خانواده‌اش را بر عهده می‌گیرد. روح‌الله زمانی، سعید آقاخانی، سروش صحت، سارا حاتمی و آرمین رحیمیان در «پل» نقش آفرینی می‌کنند. پل به تهیه‌کنندگی سیدمصطفی احمدی در بخش مسابقه بین‌الملل حاضر است.

■ «مرد آرام»

فیلم سینمایی «مرد آرام» به کارگردانی بهنوش صادقی و نویسندگی مهنوش صادقی از دیگر آثار ایرانی حاضر در این دوره است. این فیلم نخستین اکران خود را در جریان چهل و سومین جشنواره فیلم فجر تجربه کرد. داستان فیلم درباره نوبهار دختر جوان مهاجر افغانستانی است که به ایران سفر می‌کند و برخلاف میلش همسر مردی سالخورده به نام زمان می‌شود. با آشکار شدن گذشته پر آشوب زمان، نوبهار برای نخستین بار سرنوشت خود را به دست می‌گیرد. مهدی هاشمی و شمیلا شیرزاد بازیگران این فیلم هستند و هاشمی تهیه‌کننده فیلم است.

مرد آرام به تهیه‌کنندگی مهدی هاشمی در بخش جلوه‌گاه شرق حضور دارد.

■ «پس از عاشقی»

فیلم سینمایی «پس از عاشقی» به نویسندگی و کارگردانی محمدعلی صفورا ساخته شده و محصول ۲۰۲۴ است. «پس از عاشقی» ماجرای عکاسی میانسال است که به درخواست همسرش با پسرشان سفر می‌کند تا او را از ازدواج عجلانه منصرف کند. برای ارتباط با پسر، او ناچار می‌شود از زهای عشق‌های گذشته‌اش را بازگو کند؛ بی‌آنکه بداند موضوع ازدواج پسر تله‌ای است برای مواجهه او با خاطرات عاشقانه‌اش.

محسن قصابیان، علی‌پیمان، مریم‌کاظمی، علی‌اصغر خطیب‌زاده و شکوه‌سامح بازیگران فیلم هستند. «پس از عاشقی» به تهیه‌کنندگی حسن امجدی مقدم در بخش جلوه‌گاه شرق به نمایش درمی‌آید.

■ فیلم سینمایی «چانگ آن، شی آن»

«چانگ آن، شی آن» فیلمی ساخته کارگردان چینی ژانگ ژونگ با فیلم‌نامه‌ای از نرگس آبیار، محصولی مشترک از سینمای ایران و چین است. داستان فیلم روایتی از گروه‌های کمک‌رسان است که در دهه ۱۹۶۰، برای آبادانی بیابان‌های سین کیانگ می‌آیند.

فرهنگ و هنر

گفت‌وگو با دکتر علاءالدین طباطبایی، عضو وابسته فرهنگستان زبان

و ادب فارسی درباره آینده واژه‌سازی و هویت زبان فارسی

زبان فارسی امتحان خود را در پویایی و ماندگاری پس داده است

صبا کریمی | ریشه‌های زبان فارسی به بیش از ۳ هزار سال پیش بازمی‌گردد و زبانی که امروز به آن سخن می‌گوییم دست‌کم هزار و ۲۰۰ تا هزار و ۴۰۰ سال قدمت دارد. حال‌تصور کنید این زبان در طول حیاتی چنین طولانی در تنبذ اچه حوادثی دوام آورده است؛ از حمله اعراب و سقوط ساسانیان و فراگیر شدن زبان عربی گرفته تا سلطه ترکان و هجوم مغول‌ها، بارها زبان در معرض خطرهای جدی قرار گرفته؛ اما این درخت کهنسال چنان ریشه در خاک دوانده که هر بار به طریقی از این توفان‌ها به سلامت بیرون آمده است. در عصر حاضر هم هجوم زبان‌های بیگانه در ساحت فناوری‌های مدرن قدرت‌نمایی می‌کند و تحمیل واژه‌های خارجی به زبان فارسی از دنیای مجازی اتفاق می‌افتد. در ادامه گفت‌وگوها درباره حفظ زبان فارسی و بررسی عواملی که می‌توانند برای حیات زبان تهدیدکننده باشند، این بار با دکتر علاءالدین طباطبایی؛ زبان‌شناس و مترجم ایرانی، دانشیار پژوهشی گروه واژه‌گزینی فرهنگستان زبان و ادب فارسی و همچنین عضو وابسته این فرهنگستان به گفت‌وگو نشستیم. دکتر طباطبایی معتقد است: نفوذ واژه‌های بیگانه آن قدرها هم که فکر می‌کنیم نگران‌کننده نیست؛ زیرا زبان فارسی از چنان وزن و اعتباری برخوردار است که به این سادگی‌ها با ورود واژه‌های بیگانه به خطر نمی‌افتد و به اصطلاح بی‌بی نیست که با این بادها بلرزد، اما این زبان‌شناس همچنان بر این باور است که باید از هر راهی برای تقویت هویت زبان فارسی استفاده کرد و در حفظ این میراث ماندگار و کهن نیاکنامان بکوشیم. مشروح این گفت‌وگو را در ادامه می‌خوانید.

برای شروع بحث می‌خواهم همین ابتدا تکلیف‌مان را با این مسئله روشن کنیم که اساس ورود واژگان خارجی و بیگانه به زبان فارسی را باید یک پدیده نگران‌کننده دانست؟

در حقیقت جواب این سؤال هم «بله» است و هم «نه». فارسی، زبان سراسری ملت ایران و زبان ملی ماست و لازم است این را بدانیم که با چنین فرایندهایی همچون ورود واژه‌های بیگانه، این زبان از بین نمی‌رود یا فراموش نمی‌شود؛ بنابراین چنین امکانی وجود ندارد.

اما نمی‌توان وام‌گیری از واژه‌های بیگانه و حتی جایگزین شدن آن‌ها با برخی کلمات فارسی را رد کرد.

بله درست است، در واقع این موضوع همان بخشی است که نگرانی در مورد سؤال نخست را تأیید می‌کند. این مسئله از یک نظر به زبان آسیب می‌رساند؛ برای اینکه زبان دستگاهی دارد به نام «دستگاه ساخت واژه» که وظیفه‌اش واژه‌سازی است. اگر ما هر واژه‌ای را که نیاز داریم قرض بگیریم، این دستگاه واژه‌سازی معطل و بی‌کار باقی می‌ماند و در نتیجه زبان از این نظر ضعیف می‌شود و دستگاه

اما نمی‌توان وام‌گیری از واژه‌های بیگانه و حتی جایگزین شدن آن‌ها با برخی کلمات فارسی را رد کرد.

بله درست است، در واقع این موضوع همان بخشی است که نگرانی در مورد سؤال نخست را تأیید می‌کند. این مسئله از یک نظر به زبان آسیب می‌رساند؛ برای اینکه زبان دستگاهی دارد به نام «دستگاه ساخت واژه» که وظیفه‌اش واژه‌سازی است. اگر ما هر واژه‌ای را که نیاز داریم قرض بگیریم، این دستگاه واژه‌سازی معطل و بی‌کار باقی می‌ماند و در نتیجه زبان از این نظر ضعیف می‌شود و دستگاه

همچنین برنامه «باضیا» با اجرای علی ضیا به‌عنوان نماینده فرمت‌های استاندارد گفت‌وگو محور، رتبه سوم را به خود اختصاص داده است. آنچه این جایگاه‌ها را چشمگیر می‌کند، فاصله معنادار آن‌ها با سایر تولیدکنندگان محتواست؛ فاصله‌ای که نه فقط در تعداد بازدید، بلکه در تعامل، اشتراک‌گذاری و تأثیرگذاری حس می‌شود. یعنی وقتی پامپ ۸۵ میلیون بازدید دارد، مخاطبان ویدئوهایش را با دوستان به اشتراک می‌گذارند، زیرنویس می‌کنند، واکنش نشان می‌دهند و همین سبب می‌شود محتوایش به گفت‌وگوی جامعه بدل شود. موفقیت پامپ و رقبا، هم‌دهش نشانه‌ای از بلوغ بیشتر فضای یوتیوب فارسی است، جایی که محتوای سرگرمی صرف، تحلیل جدی و گفت‌وگوهای روزمره هر سه می‌توانند سهم بزرگی از مخاطب داشته باشند. این ترکیب شاید برای بسیاری هفته‌ای یک استراحت، یک بحث، یا حتی یک شوک فرهنگی باشد؛ و همین اقناع متنوع است که یوتیوب فارسی را از سطح «تفریحی صرف» فراتر می‌برد و آن را تبدیل به بخشی جدی از فضای رسانه‌ای. اجتماعی ما می‌کند. اخیراً انتقاداتی مانند ترویج محتوای ناسالم، دعوت از میهمانانی که نسبت آن‌ها با فضای فرهنگی روشن نیست یا انجام رفتارهای غیرمعمول صرفاً برای جلب توجه به برخی از تاک‌شوهای یوتیوب وارد شده است. اما روندی که در قسمت‌های تازه پامپ دیده می‌شود نشان می‌دهد این برنامه ظرفیت عبور از این سطح و حرکت به‌سوی استاندارد فرهنگی و پخته را دارد. حضور چهره‌هایی که نه‌تنها سابقه قابل توجه هنری دارند، بلکه جایگاهی تثبیت شده در سینما و تئاتر ایران پیدا کرده‌اند از جمله فرهاد آئیش و هادی حجازی‌فر نشان می‌دهد که پامپ می‌تواند به سمت شکل دهی گفت‌وگو‌هایی حرکت کند که صرفاً سرگرم‌کننده نیستند، بلکه حامل تجربه، تفکر

■ **ورود واژه‌های بیگانه به زبان همیشه وجود داشته اما گسترش ارتباطات در فضای مجازی و پیوند جهانی بدون مرز موجب شده نفوذ اصطلاحات عامیانه و واژه‌های زبان‌های خارجی به ویژه انگلیسی، بیشتر از گذشته توسط نسل جوان استفاده شود.**

واقعیت این است که جوانان برای تمایز با دیگران از واژه‌های انگلیسی استفاده می‌کنند و البته در حوزه زبان نمی‌توان جوانان را تحت فشار گذاشت و به آن‌ها گفت این کار را نکنید. اما همین جوان‌ها وقتی سنشان بالاتر می‌رود و موقعیت اجتماعی‌شان تثبیت می‌شود، بسیاری از کلماتی را که در نوجوانی به کار می‌بردند رها می‌کنند. به نظر من این مسئله چندان جای نگرانی ندارد. ما باید این را در نظر بگیریم که تعداد بسیار زیادی کتاب و رمان به زبان فارسی نوشته می‌شود، کتاب‌های علمی تألیف و ترجمه می‌شود و همه این‌ها زبان را تقویت می‌کند. اینکه جوان‌ها بین خودشان کلمات انگلیسی استفاده می‌کنند، نمی‌تواند مسئله‌ای جدی باشد. طبیعتاً اگر استفاده نکنند بهتر است و از سوی دیگر باید برای تقویت هویت فرهنگی آگاهی بخشی شود؛ اما باز هم این مسئله زبان فارسی را در خطر قرار نمی‌دهد.

■ آیا ما می‌توانیم ورود واژه‌های جدید را کنترل کنیم؟

فراموش نکنید که ما می‌مانیم و آینده زبان فارسی در نتیجه همین تعامل است. تعامل کسانی که به زبان فارسی علاقه‌مندند و در این حوزه اطلاعات و دانش کافی دارند و کسانی که دانش کافی ندارند و حالا یا به هر دلیل روان‌شناختی، از کلمات بیگانه استفاده می‌کنند. زبان فارسی در آینده حاصل تعامل این دو گرایش خواهد بود و یک زبان فارسی ساخته می‌شود، زبانی که نسبت به زبان امروز مقداری تغییر خواهد کرد. یکی از عوامل تغییر زبان همین است و هیچ زبانی هم نیست که تغییر نکند.

اتفاقاً زبان فارسی خیلی خوب خودش را نگه داشته. کمتر زبانی می‌تواند آثار هزار سال پیشش را بفهمد. به نظر من زبان فارسی مقاومت بسیار خوبی کرده؛ یک فرد با دانش دیلم می‌تواند آثار ناصر خسرو را بخواند و ۸۰ و ۹۰ درصدش را بفهمد. این یعنی فارسی توانسته در مقابل چیزهای مختلفی که به آن هجوم آورده، هزار سال دوام بیاورد. مغول‌ها زمانی تمام ایران را گرفته بودند، اما چند لغت مغولی در فارسی باقی ماند؟ در مجموع من فکر می‌کنم زبان فارسی امتحان خودش را در پویایی و ماندگاری پس داده است.

■ البته بخشی از این ماندگاری هم به حفظ رسم الخط فارسی برمی‌گردد، درست نقطه مقابل ترکیه که با تغییر خط، پیوست فرهنگی و تاریخی با متون عثمانی قطع شد.

البته می‌دانم در ترکیه هم نه‌باید مثل فرهنگستان در زمان اتاترک به وجود آمده بود و واژه‌سازی می‌کرد. فرهنگستان اول ایران هم نگاهی به همان تجربه داشت.

■ چقدر واژه‌هایی که فرهنگستان معادل سازی می‌کند را مؤثر می‌دانید و چقدر فکر می‌کنید نیاز جامعه را پاسخ می‌دهند و پذیرفته می‌شوند؟

در حال حاضر بیش از ۹۹ درصد واژه‌هایی که فرهنگستان می‌سازد متعلق به زبان علم است. فرهنگستان بسیار کم واژه عمومی می‌سازد؛ چون واژه‌های عمومی محدود و تغییرپذیرند. این زبان علم است که گسترده و پویاست و واژه‌های جدید دارد. در نتیجه فرهنگستان عمدتاً در حوزه علم کار می‌کند و اغلب واژه‌هایی که تا به حال تصویب و منتشر شده، مربوط به علوم مختلف هستند. فرهنگستان برای حدود ۷۰ رشته علمی واژه‌گزینی می‌کند و این امر کمی نیست. استادان دانشگاه در این زمینه همکاری می‌کنند و این‌ها همه به تقویت زبان فارسی کمک می‌کند. و اما یک نکته مهم که نباید فراموش کنیم؛ زبان پدیده‌ای است که باید تحولات آن را در طول تاریخ دید. فرهنگستان اول نیز همین گونه بود. یک زمانی صادق هدایت برخی واژه‌های فرهنگستان را مسخره می‌کرد؛ اما همان واژه‌ها امروز بخش معمول زبان فارسی هستند. فرهنگستان اول (۱۳۱۴ تا ۱۳۲۰) روش علمی و درستی داشت و حدود هزار و ۵۰۰ تا هزار واژه در حوزه‌های مختلف ساخته که امروز در زبان ما به کار می‌رود؛ در حالی که آن زمان کسی فکر نمی‌کرد که فرهنگستان این قدر موفق باشد. امیدواریم حال‌همه همین‌طور باشد و در نهایت باید این را بگوییم که همه ما باید به زبان فارسی که یکی از ارکان و هویت ملی ماست توجه بیشتری داشته باشیم.

و زیست فرهنگی نیز باشند. چنین میهمانانی با پشتوانه سال‌ها کار حرفه‌ای، عمق تازه‌ای به لحن برنامه می‌بخشند؛ عمیقی که می‌تواند فضای گفت‌وگو را از سطحی صرفاً واکنشی یا طنز محور، به سطحی تأملی‌تر و معنادار ارتقا دهد. در واقع، حضور این دسته از هنرمندان در «پامپ» نوعی اعتبار فرهنگی به برنامه اضافه می‌کند؛ اعتباری که می‌تواند مسیر رشد آن را از یک تاک‌شوی صرفاً پربازدید، به اثری مؤثر در فضای رسانه‌ای. فرهنگی یوتیوب فارسی تبدیل کند. این روند همچنین نشان می‌دهد تولیدکنندگان برنامه آگاهانه تلاش می‌کنند میان سرگرمی و محتوا، میان جذابیت و اندیشه و میان شوخ‌طبعی و گفت‌وگوی جدی تعادل برقرار کنند. چنین رویکردی چشم‌انداز تازه‌ای را برای برنامه‌های مشابه در یوتیوب فارسی ترسیم می‌کند؛ چشم‌اندازی که در آن سرگرمی و فرهنگ می‌توانند در کنار هم معنا پیدا کنند.